

Amund reiste Sagasøyla

Kjem du oppover Bøverdalen øst i Ottadalen, ser du brått eit nesten utruleg syn. Mot himmel-randa løfter ei 34 meter høg søyle seg. Ho skulle stått framfor Stortinget, men då det ikkje vart av, brukte Amund Elvesæter 2,6 millionar av egne midlar for å få kunstverket på plass.

TEKST OG FOTO:
GERD HAUGEN

Historia om korleis Eids-vollsøyla vart Sagasøyla og havna på Elvesæter i Bøverdalen er som eit eventyr, og mannen bak er eit endå større eventyr. Nokon kvar vil spørje seg kva som får ein mann til å satse så mykje pengar, arbeidskraft og entusiasme på å få sett opp eit kunstverk som det norske Storting etter krigen ikkje har våga å ta hendene sine borti.

– Når eg har tent skillingane, likar eg å bruke dei. Og eg syrtes dei var ei skam at dei som mange meiner er verdas vakreste søyle skulle ligge gatelangs i Oslo, seier søylebergar og hotellvert Amund Elvesæter, også kjent under tilnamnet Jotunkongen.

Vår historie

Alt i 1836 kom Henrik Wergeland med eit opprop til dei norske folk om å reise eit nasjonalmonument, eit minnesmerke til ære for grunnlova. Mange engasjerte

seg, og mange utkast vart laga. I 1926 vart Wilhelm Rasmussens utkast «Fra Hofsfjord til Eidsvoll» vald, i tevling med blant anna eit utkast av Gustav Vigeland. «Eids-vollsøyla» skulle reistast på Eids-volls plass utanfor Stortinget.

Fram til krigen gjekk arbeidet med søyla framover, kunstnaren modellerte i gips, og 8–10 steinhoggarar hogg relieffa inn i syenitt. Pengar var innsamla og Stortinget løyvde midlar. Men så kom krigen, og med det vart lagnaden til søyla fullstendig endra. Wilhelm Rasmussen støtta NS; etter krigen fann Stortinget det vanskeleg å reise eit monument over det nasjonale fridomsverket laga av ein som var dømd for landssvik.

– Rasmussen budde her på Elvesæter mange gonger, og interessa mi vart vekt for både kunstnaren og søyla som fekk ein slik ublid lagnad. Vi samarbeide om å få sett opp eit relieff av Knut Hamsun på fødestaden i Garmo i lom.

Varm potet

15 års utrøyttelig arbeid ligg bak det faktum av Sagasøyla nå løfter seg mot himmelen midt i Fjell-Noreg. – Rasmussen hadde tulla seg borti under krigen, mest på grunn av trong økonomi. Eg fann ikkje noko nazistisk i korkje mannen eller kunsten hans, men eg vart harm over korleis han og kunstverket vart behandla. Nokre foreslo å bruke søyla til vegfylling. Korkje Stortinget eller andre med makt og myndighet våga seg borti denne varmaste poteten i norsk kunsth.

– Eg skjena etter kvart at det var uråd å få reist søyla på den opprinneleg tiltenkte plassen utanfor Stortinget, ja, at Oslo ikkje var aktuell i det heile. Så prøvde eg Lillehammer kommune, men dei våga ikkje etter at Stortinget hadde sagt nei. Då Lillehammer fekk OL, øygna Amund ein ny sjansje, men fekk attter nei.

– Då skjena eg at dette måtte eg gjera sjelv, seier Amund roleg. På Elvesæter hadde han eigen grunn, han var viljug til å bruke pengar på søyla og ingen kunne skulde han for å ha politiske grunnar for dette. Amund Elvesæter leia kampen dei frilynde ungdomslaga i Gudbrandsdalen

førde under krigen for å unngå nazi-styring, og vart også fengsla.

Stort arbeid

– Det var særleg å sjå korleis kunstverket var handsama. Dårleg lagring gjennom år hadde skadd gipsformene. Sjølv om Stortinget ikkje ein gong hadde brydd seg om å ta skikkeleg vare på søyla, hevda dei eigedomsrett over monumentet! Men Amund Elvesæter er ikkje ein mann som gjev seg, og hadde også skaffa seg ein god medhjelpar i Andr. Stangeland som styrde med arven etter Wilhelm Rasmussen.

Halvparten av søyla var hoggen ferdig før krigen, resten fannst berre i gips. Skulle søyla reistast i sine fulle 34 meter, måtte også dei øverste relieffa, kapitèlet og Harald Hårfagre på hesten hoggast eller støypast. Amund Elvesæter fekk kontakt med Opp-landske Betongindustri på Dokka. Odd Ødegård reparerte gipsformene og resten av søyla vart støypt i kunstbetong, og skil seg ikkje merkande frå dei delane som er hogne i syenitt. Eit heilt år arbeidde Opplandske Betongindustri med søyla før den på ettersommeren i 1992 kunne reistast mellom fjella i Bøverdalen.

Norsk historie i stein

500 tonn veg søyla som står på ein betongkloss som går åtte-ni meter ned i jorda. Med det utruleg sermerkte hotellet som Amund Elvesæter og kona Jessie har bygd opp på den gamle familiegarden i Bøverdalen som næraste granne, reiser Sagasøyla seg mot himmelen. Turistane stoppar i flokkevis for å sjå på nærare på det utrulege synet.

Søylerekkene viser norsk historie frå småkangane i havding-ekkja nederst, vidare motiv frå Hofsfjord, Dalegudbrand, Åsgårdsreia, bygging av kyrkjer, helgenar, Sigurd Jorsalkar, korsfararane, slaget på Kringen, bergverksdrift, Tordenskjold, bispeseta og heilt til slutt Eidsvollsmennene som held kvarandre i hendene og seier «Enig og tro til Dovre faller».

Søyla vert avslutta med eit kvadratisk kapitèl med kong Eirik Magnussens majestetssgeil anno 1294 og symbolet til dei norske bispeseta. Heilt på toppen tronar kong Harald Hårfagre på sin

hest. Opprinneleg skulle her den norske løva ha trona, men dette vart endra under arbeidet.

Eventyrhotellet

Næraste granne til Sagasøyla er Amund og Jessie Elvesæters livs- verk, hotellet dei har bygd opp til det mest sermerkte i landet. Her er ikkje glas og glitter, men heile hotellet er eit levande museum, fyllt med antikvitatar, maleri, treskurd og husflid av dei mest ulike slag. – Eg kjøper heller eit skap enn ny bil, men så har eg nok også eldste bilen i Bøverdalen, smiler Amund og har historier å fortelje om det meste som gjer dette hotellet til skrinet med dei rare for dei tusenvis av turistar som sommarsesongen er innom Elvesæter.

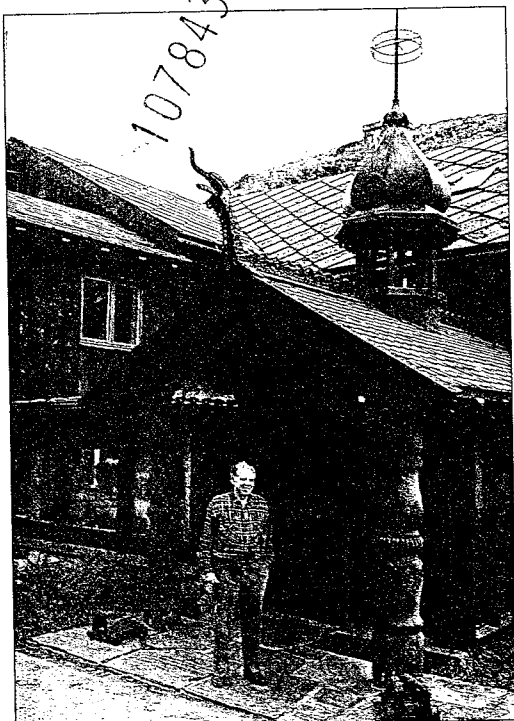
Klenodia er mange, frå skap skorne av den store meistaren Skjåk-Ola til ikon og antikvitatar frå ulike land Amund og Jessie har vitja. – Det første vi gjer når vi kjem til ein ny by, er å spørje etter antikviteitsbutikkar. Mykje utanfrå passgr godt saman med det som er grunnstamma på Elvesæter, dei gamle bondeantikvitane.

På veggane i dei utrulege rom på Elvesæter finnst også nokre av Adolph Tidemandts beste bilde. «Norsk gravøl», «Sognebud» og «Ålskeden fra de gamle foreldre» er juvelane i ei omfattande kunstsamling.

Ei vandring gjennom salongar og andre rom i Elvesæter er fyllt av kunst og kultur, historie og glede over vakre ting. Vertens kunstnorgivnad viser seg i treskurd, også i dei er han i god gudbrandsdalsk tradisjon.

Men i dag gjer Amund Elvesæter seg aller mest over det store felte kunstverket Sagasøyla som har kome ut av logerskur og gløymis. Alle som fer vegen mellom Gudbrandsdalen og Sogn ser søyla som ingen ville ha, men som ved ein manns innsats og offervilje fann rette plassen mellom dei høgaste fjell.

Sjøl om fjella er høge inni Jotunheimen, synest Sagasøyla godt i landskapet ved Elvesæter Hotell i Bøverdalen. Søyla som skulle stått ved Stortinget fekk plassen sin midt i Fjell-Noreg takka vera Amund Elvesæters langvarige innsats for å få søyla ut av gløymis og vanære.

Amund Elvesæter har saman med kona Jessie skapt eit hotell utan like på fedregarden i Bøverdalen. Her i inngangspartiet som han sjelv har skore ut.

